

1937-04-26

Babesleku antiaereoan ibilbidea

The New York Times

Historic Basque Town Wiped Out;
Rebel Fliers Machine-Gun Civilians

...of German-Type Planes Fling Thousands of Bombs
and Incendiary Projectiles on Guernica, Behind Lines, as
Priests Bless Peasants Filling Town on Market Day

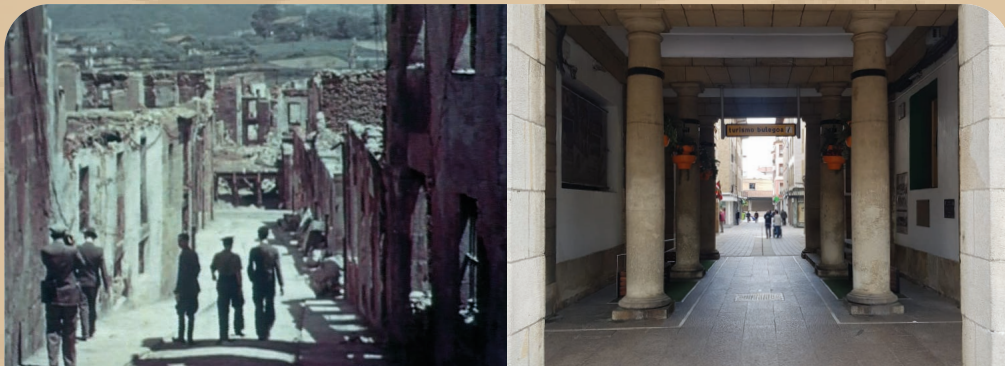
Euzko Deya

LA VOZ DE Euzkadi - LA VOIX DES BASQUES

LS ONT DETRUIT
GUERNIKA

GUERNIKA DESTRUIDA
POR EL ESPANTOSO BOMBARDEO
DE LA AVIACION

1936ko uztailaren 22tik aurrera euskal lurretan izua eragiten zuten bonbardaketak zirela eta, Eusko Jaurlaritzak agindua eman zuen dekretu bidez herri guztietan babeslekuak eraikitzeko, herri horiek estrategikoki edo militarki balio handikoak izan ala ez. Gernikan, hain zuzen ere, alkateak udal arkitektoari agindu zion, gutxienez, sei babesleku publiko eraiki zitzaizkion. Babesleku pribatu asko ere eraiki zirenaldi berean.

Andra Maria kaleko babeslekua

Babeslekurik handiena Andra Maria kalean zegoen kokatuta, gaur egun turismo bulegoa dagoen lekuan. Haren egitura kale osoan hedatzen zen (146 m²), eta zurezko habe lodiz osatuta zegoen; horien gainean, lur-zakuz egindako teilatu bat zegoen jarrita. Proiektuak aurreikusten zuen teilatu hori altzairuzko xaflez sendotzea, baina xafia horiek ez ziren garaiz heldu. Gainera, bomba apurtzaile batek teilatua jo eta erabat suntsitua utzi zuen. 450 pertsonentzako lekua zuen, eta bonbardaketa izan zenean ia guztiz beteta zegoen.

Pasealekuko antzinako babeslekuen sarrera

"Babesleku seguruenek Plaza de la Union-eko mendebaldera ematen zuten. Alde honetako horma mendi-mazelan kokatuta dago. Lau babesleku zuluat genituen kobazulo itxurakoak mendimazalean. Hamar metro zuten sakoneran. Merkatu eta Eria inguruko jendea gordetzeko egin genituen lau babesleku hauek." Castor Uriarte, udal arkitektoa (1937)
1936. urtean lau tunel egin ziren, eta horietako bi 2018an berreskuratu ziren. Horietako batean txikiena, amaitu gabe geratu zelako, hasierako eraikuntzaren maketa bat ikus daiteke. Bigarrenean, bonbardaketan han babestuta egon zirenen esperientzia bizi ahal izango dugu, argi eta soinuen efektuak dituen ikus-entzunezko bat martxan jarritz.

Astra arma lantegiko babesleku antiaereoak

Talleres de Guernica (TdeG) lantegiak bi babesleku eraiki zituen 1936ko irailean, bere langileentzat:

- Lehenengo babeslekuari "Astra" deitzen zaio orain, Astra 400 "la Puro" pistola enblematikoagatik, zeren pistola hori Gernikan fabrikatu baitzen XX. mendeko lehenengo erdian.
- Lantegi horretako bigarren babeslekuaren egitura 22 metro luze eta 5 metro zabal da, eta metro bateko lodiera duten horma sendoz osatuta dago.

Talleres de Guernicako babesleku antiaereoak

TURISMO BULEGOA

Azaroa-Martxoa

Astelehenetik ostiralera: 10:00-18:00
Larunbata eta igandea: 10:00-14:00

Apirila-Urria

Astelehenetik larunbatera: 10:00-19:00
Igandek: 10:00-14:00

Argazkien kredituak: Bonbardaketaren Dokumentazio Zentroa
Textuen kredituak: Xabier Irujo

ASTRA BABESLEKUA

Astrako babeslekua 1936ko irailean eraiki zen Talleres Guernica eta zonaldeko beste lantegietako langileak babesteko.

Talleres de Guernica

Babeslekua errekuiperatu eta publikoki ireki zen Astra, Unceta y Cía lantegiko pabilioi zaharra eraitsi ondoren, 2005ean. Hormigoizko eraikuntza hau teilatu faltsu baten azpian ezkutatuta zegoen, horrela, pilotuek airetik ezin zuten jakin babesleku bat zela.

Erasoan parte hartu zuten hegazkinak Gasteiz, Burgos eta Soriako aerodromoetatik atera ziren.

Junkers Ju 52 hegazkinak formazioan Gernika gainetik hegan eginez. Errekreaazioa

Junkers Ju52, Heinkel He111, Dornier Do17 eta Savoia-Marchetti SM79 bonbaketariak ziren, Heinkel He51, Messerschmitt BF109 eta Fiat C.R.32 ehiza-hegazkin eta lurrean erasotzeko hegazkinekin batera. Lasarten zeuden Iparraldeko Aire Indarretako hegazkinak ere parte hartu zuten Gernikako aire argazkiak ateratzen.

GERRA-ESPERIMENTUAK

Wolfram von Richthofen

Wolfram von Richthofenen zeregin nagusia euskal frontean bonbardaketa sistema berri bat garatzea izan zen.

Richthofen egunero joaten zen fronte-lerrotik gertu zegoen goragune batera bonbardaketak behatzera. Posizio haietatik oharrak hartzen zituen etorkizuneko bonbardaketen ondorioak hobetzeko.

Arratsaldeetan, matxinoen eskuetan erortzen ari ziren herrietan bonbardaketen ondorioak ikustera joaten zen.

Elkarizketak egiten zituen eta oharrak hartzen zituen bonbardaketaren teknika hobetzeko; 250 kiloko bonbak eraikin bateko sei solairu zulatze gaitzera ikusi zuen, eta kale estuetan bonben eragina handiagoa zela, deflagrazioak eragindako airearen presioaren ondorioz. Ohartu zen eraikinen azpian eraikitako babeslekuak ez zirela seguruak, sarrera erraz buxatu zezaketelako hondakinek.

Babesleku hauek ezingo zirela suntsitu ondorioztatu zuen, baina tranpa hilgarri bihurtu zitezkeen.

GERRA ESPERIMENTUEN EMAITZAK

Richthofenek arreta berezia eskaini zien Durango, Eibar eta Gernikako bonbardaketei.

Soldadu alemaniarrek erortzear dauden edifizioak aztertzen

Durango 50 kiloko jaurtigai apurtzaile italiarrak 1.000 metroko altueratik jaurtitzea agindu zuen. Hiribildua okupatu ondoren, egiaztatu zuen bonbardaketek teilatuaren eta etxebizitzaren goiko solairuaren egitura kaltetu zutela.

Eraikin guztien % 55 suntsitu zela kalkulatu zuen.

Eriako lorategiak. Gernika

Eibarren, Richthofenek 100 kiloko jaurtigai apurtzaile italiarrak erabiltzea agindu zuen, lau solairu zeharkatu eta sotora iristeko gai zirenak. 600 metrotatik 800 metrotara izandako erasoek Durango baina emaitza hobekiago eman zituzten. Italiako bomba su-emaileek teilatuaren, altzariaren eta goiko solairuaren zureko egitura suntsitzea lortu zuten, baina eraikin askok ez zuten eraginik izan suteetatik, aurreko bonbardaketaren ondorioz suntsipen maila altua zegoelako.

Suntsipen-maila % 60koa izan zen.

Gernika izan zen suntsipenaren epitomea. Richthofenek bonbardaketaren teknika hobetu zuen, Alemaniako 250 kiloko bomba leherkorren koktel bat 800 metroko altueran jaurtita, eta kilo bateko su-eragileak (guztizkoaren % 65 eta % 85 artean).

250 kiloko jaurtigaiak kaltetutako eraikinak erabat erori ziren, eta gainerakoak su eragileek erre zituzten, eraikinen **% 85,22 erabat suntsituta**. Eusko Jaurlaritzak 1.654 hildako erregistratu zituen. Gainera, José Labauria alkateak, Andra Maria aterpean 450 pertsona hil zirela erregistratu zuen.

BONBARDAKETAKO ERAGINA BABESLEKUETAN

Richthofenek aurreikusi bezala, babesleku batzuk hondakinen azpian lurperatu zituzten, bertan aterpe bila joan zirenei larriki eraginez:

- Andra Mari kaleko babeslekua, 250 kiloko bonba baten kolpe zuzena jaso zuena, hondoratu egin zen eta bertan zeuden pertsona gehienak bertan hil ziren.
- Kalibre handiko bonba batek udaletxea jo zuen, eta eraikin horrek kolapsoa eragin zuen sotoan zegoen babeslekuan. Sarrera lau orduz egon zen buxatuta eta leherketaren ondorioz sabaitik eroritako kaskoteek hainbat pertsona zauritu zituzten. Baina, sorospen-taldeen ekintza azkarrari esker, tunel bat ireki eta bizirik zeuden pertsonak ateratzea lortu zen.

- Potentzia handiko bonba batek eztanda egin zuen "Plaza de la Union"-eko (gaur egungo Pasealeku Plaza) babeslekuen gainetik igarotzen den kalean, ur-hoditeria lehertuz eta eztanda azpian zeuden babeslekuetan

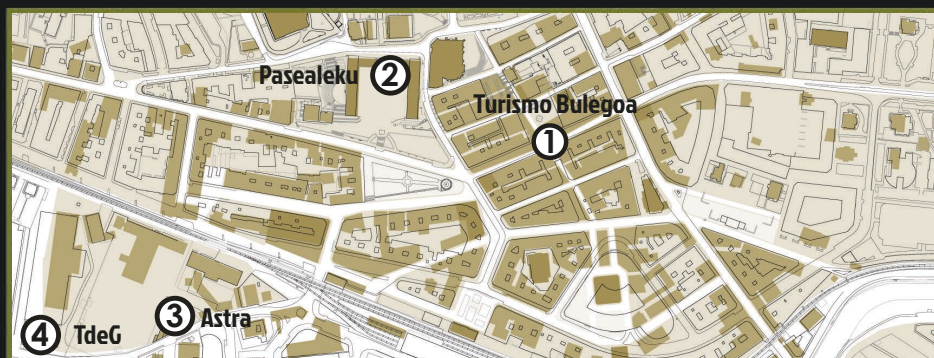
filtrazioak sortuz. Baina babesleku horrek, metro batzuk lur azpian, ez zuen amore eman, eta hara aterpe bila joan zirenak bizirik atera ziren.

- Astrako babeslekua, arma fabrikatik hurbil zegoelako, ez zen erasotua izan.

Andra Maria kaleko babeslekua

1937ko apirilak 26

Gernikako eraikinak 1937ko apirilaren 26aren aurretik

■ GERNIKAKO BONBARDAKETA.

1937ko apirilaren 26an ekin zioten erasoari aurretik. Erasoan parte hartu zuten hegazkinak Gasteiz, Burgos eta Soriako aerodromoetatik abiatu ziren.

George L. Steer, The Times-eko kazetariak esan zuen moduan, eraso fase ezberdinetan egin zen:

1. Sei bonbaketari eta ehiza-hegazkin batzuek bonbardaketa ertaina egin zuten heritarrek ohartarazteko eta babeslekuetara joateko denbora emateko; horietako asko, udaletxekoa edo Andra Marikoa, esaterako, tranpa hilgarri bihurtuko ziren. Ur-biltegia suntsitu zen, bonbardaketaren ondoren suhiltzaileen ekintza eragozteko.
2. Gero, ehiza-hegazkinek kate formazioan eraso zuten,

hiribilduaren gainean biribilean hegan eginez eta herrigunetik ihes egiten zutenak metrailatuz.

3. Ondoren, Ju 52 Junkerrek "Koppelwurf" motako bonbardaketa erabili zuten, iparraldetik hegoaldera, bomba suntsitzaile eta su-eragileen nahasketa bat jaurtiz, hiribildua hondakin bihurtu zutena.
4. Lurra erasotzeko hegazkinen zirkulu bat osatu zuten beriz, hildako gehiago sortzeko.

Condor Legioaren ingeniarioak, Joachim von Richthofenek azaldu zuen bezala, gutxienez 31 tona bomba jaurti zituzten Ju52 Junkerretatik, baina zenbaketa horretan ez dira sartzen ehiza-hegazkinek jaurtitako bonbak eta bonbaketarietatik eskuz jaurtitako su-eragileen kutzak.